

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра біоморфології хребетних ім. акад. В. Г. Касьяненка

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет ветеринарної медицини
“04” червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ПАТОЛОГІЧНА МОРФОЛОГІЯ ТА СУДОВА ВЕТЕРИНАРІЯ
(повний термін навчання)

Галузь знань 21 Ветеринарна медицина

Спеціальність 211 Ветеринарна медицина

Освітня програма Ветеринарна медицина

Факультет ветеринарної медицини

Розробники: к. вет. н., доцент Станіслав ГАРКУША

д. вет. н., професор Борис БОРИСЕВИЧ

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни

“ ПАТОЛОГІЧНА МОРФОЛОГІЯ ТА СУДОВА ВЕТЕРИНАРІЯ “

Дисципліна вивчає морфологію загальнопатологічних процесів, особливості патоморфологічних змін за різних заразних та незаразних хвороб тварин, юридичні та ветеринарно-біологічні аспекти судово-ветеринарної експертизи.

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	
Освітній ступінь	Магістр
Спеціальність	211 Ветеринарна медицина
Освітня програма	Ветеринарна медицина
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	Обов'язкова
Загальна кількість годин	230
Кількість кредитів ECTS	7,5
Кількість змістових модулів	6
Курсова робота	8 семестр
Форма контролю	Екзамен, залік
Показники навчальної дисципліни для денної форми навчання	
Рік підготовки	4, 5-й
Семестр	7,8,9
Лекційні заняття	60
Лабораторні заняття	105
Самостійна робота	65
Кількість тижневих годин: ауд.	6

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Патологічна морфологія та судова ветеринарія» є набуття теоретичних і практичних знань щодо структурних основ загальнопатологічних процесів, патології органів і їх систем та хвороб різної етіології для більш глибокого розуміння теоретичних основ ветеринарної медицини і посмертної діагностики, а також щодо методології й методики проведення судово-ветеринарної експертизи трупів і живих тварин.

Набуття компетентностей

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК7. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні компетентності (СК):

- СК2. Здатність використовувати інструментарій, спеціальні прилади, лабораторне обладнання та інші технічні засоби для проведення необхідних маніпуляцій під час професійної діяльності.
- СК5. Здатність застосовувати методи і методики патолого-анатомічної діагностики хвороб тварин для встановлення остаточного діагнозу та причин їх загибелі.
- СК6. Здатність здійснювати відбір, пакування, фіксування і пересилання зразків біологічного матеріалу, відібраного під час патолого-анатомічного розтину, для лабораторних досліджень.
- СК7. Здатність організовувати і проводити лабораторні дослідження й аналізувати їх результати.
- СК14. Здатність проводити судово-ветеринарну експертизу.
- СК19. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.
- СК20. Здатність організовувати, здійснювати і контролювати документообіг під час професійної діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН3. Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі тварин у нормі та за патології.

ПРН5. Установлювати зв'язок між клінічними проявами захворювання та результатами лабораторних досліджень.

ПРН13. Розуміти логічну послідовність дій та вміти оформляти відповідну документацію під час проведення судово-ветеринарної експертизи.

Компетенції 1 дня:

1. Демонструвати розуміння етичних та правових рамок, в яких має працювати лікар ветеринарної медицини, включаючи професійні аспекти, аспекти, що пов'язані з благополуччям тварин, власників тварин, громадським здоров'ям, суспільні та екологічні аспекти, пов'язані з професійною діяльністю.
2. Розуміти методи наукових досліджень, внесок фундаментальних і прикладних досліджень у науку та реалізацію принципу 3Rs (Replacement, Reduction, Refinement - Заміна, Скорочення, Удосконалення).
3. Демонструвати базові знання з організації, управління та законодавства,

пов'язаного з ветеринарною практикою. Розуміти економічний та емоційний контекст, в якому працює лікар ветеринарної медицини.

4. Ефективно спілкуватися із власниками тварин, громадськістю, колегами за професією та відповідними органами, використовуючи мову, що є прийнятною для відповідної аудиторії, і дотримуватись принципів повної поваги до конфіденційності та приватності.
5. Належно оформляти клінічну документацію та документи для власників тварин, а також, за необхідності, звіти про клінічні випадки у формі, задовільній для відповідної аудиторії.
6. Ефективно працювати в складі поліпрофільної команди під час надання ветеринарних послуг та визнавати внесок усіх членів команди.
7. Вміти критично мислити, здійснювати перегляд та оцінку літератури та презентацій.
8. Демонструвати здатність критично аналізувати докази, справлятися з неповною інформацією, вирішувати непередбачувані ситуації та адаптувати знання, вміння і практичні навички до різних виробничих ситуацій.
9. Використовувати професійні здібності для сприяння розвитку ветеринарних знань та реалізації концепції "Єдине здоров'я" з метою сприяння здоров'ю, безпеці та благополуччю тварин, людини і навколишнього середовища, а також досягнення Цілей сталого розвитку ООН.
10. Демонструвати прихильність до навчання впродовж всього життя особистого удосконалення та професійного розвитку. Це включає в себе реєстрацію та рефлексію професійного досвіду, а також вжиття заходів для покращення професіоналізму та компетентності.
11. Регулярно брати участь у процесах самоаналізу та оцінювання з боку колег з метою підвищення ефективності власної роботи і роботи всього колективу.
12. Отримувати точну та об'єктивну історію окремої тварини або групи тварин, а також їх утримання та стану навколишнього середовища.
13. Збирати, зберігати та транспортувати зразки, обирати відповідні діагностичні тести, здійснювати інтерпритації та мати розуміння щодо обмеження результатів тестів.
14. Чітко комунікувати та співпрацювати з діагностичними установами, включаючи надання ними відповідних результатів для формування історії хвороби відповідного пацієнта.
15. Використовувати базове діагностичне обладнання та ефективно проводити обстеження тварин відповідно до конкретного випадку, згідно з належною практикою охорони здоров'я та біобезпеки і чинними нормативними документами. Розуміти внесок цифрових інструментів та штучного інтелекту у теорію і практику ветеринарної медицини.
16. Розпізнавати ознаки можливих захворювань тварин, що підлягають повідомленню до відповідних державних органів, зоонозів, а також ознак жорстокого поводження з тваринами та вживати відповідних заходів, у тому числі повідомляти відповідні органи влади.
17. Правильно застосовувати принципи та оцінювати протоколи з біозахисту.

- 18.Належним чином виконувати асептичні процедури.
- 19.Визначати доречність евтаназії, виконувати її з повагою до тварини та її власників, використовуючи відповідний метод, безпечного для присутніх підчас проведення цієї процедури; надавати консультації з етичних та юридичних аспектів щодо утилізації трупа.
- 20.Проводити розтин трупів тварин всіх поширених видів, включаючи відбір зразків, відправку їх на дослідження та оформлення звітності.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Загальні поняття. Пошкодження. Розлади кровообігу.												
Тема 1. Вступна лекція. Смерть та посмертні зміни		2	-	-	-	6						
Тема 2. Дистрофії		4	-	10	-	8						
Тема 3 Некроз		2		2	-	-						
Тема 4. Розлади кровообігу		2	-	4	-	-						
Разом за змістовим модулем 1	40	10	-	16	-	14						
Змістовий модуль 2. Пристосування і компенсація. Запалення. Вади розвитку. Пухлини.												
Тема 1. Пристосування і компенсація		2	-	4	-	-						
Тема 2. Запалення		2	-	4	-	-						
Тема 3. Вади розвитку		-	-		-	8						
Тема 4. Пухлини		1	-	6	-	8						
Разом за змістовим модулем 2	35	5	-	14	-	16						
Змістовий модуль 3. Органопатологія												
Тема 1. Патоморфологія хвороб органів і систем		6	-	16	-	-						
Тема 2. Патоморфологія незаразних хвороб		4	-	-	-	10						
Разом за змістовим модулем 3	47	10	-	16	-	10						
Змістовий модуль 4. Патоморфологія заразних хвороб												
Тема 1. Патоморфологія інфекційних хвороб		20	-	25	-	-						

Тема 2. Патоморфологія інвазійних хвороб		-	-	4	-	5						
Разом за змістовим модулем 4	64	20	-	29	-	5						
Змістовий модуль 5. Загальна частина судової ветеринарії												
Тема 1. Поняття про судову ветеринарну медицину. Нормативні документи		2		6		6						
Тема 2. Експертиза живих тварин		2		2		-						
Тема 3. Судова танатологія		2		2		4						
Тема 4. Ветеринарна деонтологія		2		2		-						
Разом за змістовим модулем 5	24	8		12		10						
Змістовий модуль 6. Спеціальна частина судової ветеринарії												
Тема 1 Експертиза у випадках асфіксії.		2		4								
Тема 2 Експертиза при дії фізичних чинників.		2		4								
Тема 3 Експертиза при порушеннях годівлі та утримання тварин.		2		4								
Тема 4 Судово-ветеринарна токсикологія		7		6		10						
Разом за змістовим модулем 6	46	18		18		10						
Усього годин	240	75		105		60						

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	К-сть год.
1	Вступна лекція. Смерть та посмертні зміни	2
2	Дистрофії	4
3	Некроз	2
4	Розлади кровообігу	2
5	Пристосувально-компенсаторні процеси	2
6	Запалення	2
7	Пухлини	1
8	Поняття про хворобу і діагноз.	2

9	Патологія локомоторного апарату.	2
10	Патологічна морфологія хвороб шкіри та її похідних.	2
11	Хвороби спричинені порушенням обміну речовин	2
12	Отруєння.	2
13	Поняття про інфекцію та інфекційні хвороби. Патоморфологія бактеріальних хвороб.	8
14	Патоморфологія вірусних хвороб.	8
15	Патоморфологія мікоплазмозів та хламідіозів.	2
16	Патоморфологія повільних вірусних і пріонних інфекцій.	2
17	Вступ до судової ветеринарії. Судова система України	2
20	Експертиза живих тварин.	2
22	Ветеринарна деонтологія	2
23	Експертиза при асфіксії	2
24	Експертиза при дії фізичних чинників	2
25	Експертиза при порушеннях годівлі та утримання тварин.	2
26	Судово-ветеринарна токсикологія	3
	Разом	60

4.Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дистрофії	10
2	Некрози	2
3	Розлади кровообігу	4
4	Контрольна робота з теми: «Дистрофії. Некрози. Розлади кровообігу та лімфообігу».	
5	Компенсаторно-приспосувні процеси	4
6	Запалення	4
7	Пухлини	6
8	Контрольна робота з теми: «Компенсаторно-приспосувні процеси. Запалення. Вади розвитку. Пухлини.»	
9	Патоморфологія хвороб органів та систем	16
10	Контрольна робота з теми: «Органопатологія, незаразні хвороби»	
11	Бешиха свиней. Пастерельоз	2
12	Сальмонельоз. Сап.	2
13	Паратуберкульоз. Псевдотуберкульоз	2
14	Туберкульоз	2
15	Класична чума свиней	2
16	Хвороба Ауескі. Інфекційний енцефаломієліт коней	2
17	Інфекційна анемія коней	2
18	Мікози і мікотоксикози	3
19	Протозоози та гельмінтози	4
20	Контрольна робота з теми «Інфекційні та інвазійні	

	хвороби»	
21	Судова система України	2
22	Нормативні документи в галузі судової ветеринарії	2
23	Експертиза речових доказів	2
24	Експертиза живих тварин	2
25	Судова танатологія	2
26	Ветеринарна деонтологія	2
26	Контрольна робота з теми: «Загальна частина судової ветеринарії»	
27	Експертиза за асфіксії та утоплення	4
28	Експертиза при дії фізичних чинників	4
29	Експертиза при порушенні умов годівлі, утримання та експлуатації тварин	4
30	Судово-ветеринарна токсикологія	6
31	Контрольна робота з теми: «Спеціальна частина судової ветеринарії»	
	Разом	105

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	К-сть год.
1	Коротка історія розвитку патологічної морфології	5
2	Мінеральні дистрофії	5
3	Вади розвитку в тварин	5
4	Органоспецифічні пухлини	5
5	Патоморфологія хвороб обміну речовин	6
6	Патоморфологія отруєнь	5
7	Патоморфологія інфекційних хвороб	5
8	Патоморфологія протозоозів	5
9	Процесуальні основи СВЕ	6
10	Експертиза трупів тварин	6
11	Судово-ветеринарна травматологія	6
12	Судово-ветеринарна епізоотологія	6
	Разом	65

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- залік;
- модульні тести;
- захист лабораторних робіт;
- курсова робота.

7. Методи навчання

- словесний метод (лекції),

- практичний метод (лабораторні заняття, навчальна практика, виробнича практика)
- наочний метод (демонстрація патолого-анатомічних та мікроскопічних змін)
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, написання курсових робіт)
- відеометод (дистанційне проведення занять)
- самостійна робота (виконання завдань в e-learn)
- Індивідуальна науково-дослідна робота (робота в гуртку, виступи на конференціях, публікації).

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Дистрофії, некроз, розлади кровообігу		
Лабораторна робота 1	Клітинні білкові дистрофії	8
Лабораторна робота 2	Позаклітинні білкові дистрофії	8
Лабораторна робота 3	Змішані білкові дистрофії	8
Лабораторна робота 4	Вуглеводні дистрофії	8
Лабораторна робота 5	Жирові та мінеральні дистрофії	8
Лабораторна робота 6	Некроз	8
Самостійна робота 1	Коротка історія розвитку патологічної морфології	11
Самостійна робота 2	Мінеральні дистрофії	11
Модульна контрольна робота 1		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Пристосування й компенсація, запалення, пухлини		
Лабораторна робота 1	Розлади кровообігу ч. 1	8
Лабораторна робота 2	Розлади кровообігу ч. 2	8
Лабораторна робота 3	Пристосування і компенсація	8
Лабораторна робота 4	Запалення ч.1	8
Лабораторна робота 5	Запалення ч.1	8
Лабораторна робота 6	Онкоморфологія ч.1	8
Лабораторна робота 7	Онкоморфологія ч.2	8
Самостійна робота 1	Вади розвитку в тварин	7
Самостійна робота 2	Органоспецифічні пухлини	7
Модульна контрольна робота 2		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	(M1 + M2)/2*0,7 ≤ 70	
Залік	30	
Всього за курс	(Навчальна робота + залік) ≤ 100	
Модуль 3. Патоморфологія незаразних хвороб		
Лабораторна робота 1	Патоморфологія хвороб серцево-судинної системи	6
Лабораторна робота 2	Патоморфологія хвороб системи дихання	6
Лабораторна робота 3	Патоморфологія хвороб системи травлення	6

Лабораторна робота 4	Патоморфологія хвороб залоз системи травлення	6
Лабораторна робота 5	Зміщення, звуження, розширення трубчастих органів	6
Лабораторна робота 6	Патоморфологія хвороб видільної системи	6
Лабораторна робота 7	Патоморфологія хвороб статеві системи	6
Лабораторна робота 8	Патоморфологія хвороб нервової системи	6
Самостійна робота 1	Патоморфологія хвороб обміну речовин	11
Самостійна робота 2	Патоморфологія отруєнь	11
Модульна контрольна робота 3		30
Всього за модулем 3		100
Модуль 4. Патоморфологія заразних хвороб		
Лабораторна робота 1	Патоморфологія бешихи, пастерельозу	6
Лабораторна робота 2	Патоморфологія сальмонельозів, сапу	6
Лабораторна робота 3	Патоморфологія псевдотуберкульозу та паратуберкульозу	6
Лабораторна робота 4	Патоморфологія туберкульозу	6
Лабораторна робота 5	Патоморфологія чуми свиней	6
Лабораторна робота 6	Патоморфологія хвороб Ауєскі та Тешена	6
Лабораторна робота 7	Патоморфологія ІНАН, ІЕМ	6
Лабораторна робота 8	Патоморфологія ящуру, віспи	6
Лабораторна робота 9	Патоморфологія грибкових захворювань	6
Лабораторна робота 10	Патоморфологія інвазійних захворювань	6
Самостійна робота 1	Патоморфологія інфекційних хвороб	5
Самостійна робота 2	Патоморфологія протозоозів	5
Модульна контрольна робота 4		30
Всього за модулем 4		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{залік}) \leq 100$	
Курсова робота		100
Модуль 5. Загальна судова ветеринарія		
Лабораторна робота 1	Вступ до судової ветеринарії	8
Лабораторна робота 2	Нормативні документи СВЕ	8
Лабораторна робота 3	Експертиза речових доказів	8
Лабораторна робота 4	Експертиза живих тварин	8
Лабораторна робота 5	Судово-ветеринарна танатологія	8
Лабораторна робота 6	Ветеринарна деонтологія	8
Самостійна робота 1	Процесуальні основи СВЕ	11
Самостійна робота 2	Експертиза трупів тварин	11
Модульна контрольна робота 5		30
Всього за модулем 5		100
Модуль 6. Спеціальна судова ветеринарія		
Лабораторна робота 1	СВЕ за асфіксії	8
Лабораторна робота 2	СВЕ за утоплення	8
Лабораторна робота 3	СВЕ за пошкодження температурою, електрострумом	8
Лабораторна робота 4	СВЕ за пошкодження тиском, радіацією	8
Лабораторна робота 5	Судово-ветеринарна токсикологія	8
Лабораторна робота 6	СВЕ за порушень умов годівлі,	8

	експлуатації	
Лабораторна робота 7	СВЕ за раптової смерті	8
Самостійна робота 1	Судово-ветеринарна травматологія	7
Самостійна робота 2	Судово-ветеринарна епізоотологія	7
Модульна контрольна робота 6		30
Всього за модулем 6		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	<i>НАПРИКЛАД:</i> роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	<i>НАПРИКЛАД:</i> списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	<i>НАПРИКЛАД:</i> відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення

- ЕНК

<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1897> (Ч1)

<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1898> (Ч2)

- Підручники, посібники (див. пункт 10).

- методичні вказівки:

1. Організація та проведення патолого-анатомічного розтину. // М. М. Омеляненко, С. Є. Гаркуша К.: «ЦП «Компринт». 2015. 59 с.
2. Тератологія. Методичні вказівки для лабораторних занять з дисципліни "Патологічна анатомія та розтин". Гаркуша С. Є. К.: «ЦП «Компринт». 2016. 28 с.
3. Судово-ветеринарна токсикологія: Методичні вказівки. Гаркуша С. Є. К.: «ЦП «Компринт». 2017. 59 с.
4. Основні принципи аналізу й узагальнення даних розтину та приклади оформлення патолого-анатомічних діагнозів: Методичні вказівки для лабораторних занять з дисципліни "Патологічна анатомія та розтин". Гаркуша С. Є. К.: «ЦП «Компринт». 2017. 72 с.

5. Методичні рекомендації з судово-ветеринарної експертизи пошкоджень, що виникають внаслідок дії на організм тварин патогенних фізичних чинників. Сердюков Я. К. та ін. К.: «ЦП «Компринт». 2016. 52 с.
6. Судово-ветеринарна експертиза у випадках асфіксії. Методичні рекомендації. Сердюков Я. К. та ін. К.: «ЦП «Компринт». 2016. 43 с.
7. Номенклатура і класифікація запалення. Методичні вказівки. Сердюков Я. К., Потоцький М. К. К.: «ЦП «Компринт». 2015. 34 с.

- Програма навчальної практики

Навчальна практика з дисципліни «Патологічна морфологія і судова ветеринарія» забезпечує набуття студентами практичних навичок з організації й проведення патолого-анатомічного розтину та оформлення відповідної документації (протоколу патологоанатомічного розтину).

Мета навчальної практики з дисципліни «Патологічна морфологія тварин» полягає у підготовці студентів до самостійного проведення повного комплексу патолого-анатомічної діагностики.

Основними **завданнями** навчальної практики є:

1. Ознайомитися з місцями проведення розтину трупів загинув тварин.
2. Ознайомитися з методами та засобами доставки трупів тварин до місця розтину.
3. Навчитися користуватися інструментами, які застосовуються для проведення патолого-анатомічного розтину.
4. Ознайомитися з технікою безпеки при проведенні патолого-анатомічного розтину.
5. Оволодіти технікою розтину трупів тварин різних видів.
6. Оволодіти методами відбору патматеріалу для додаткових досліджень (гістологічних, хіміко-токсикологічних, бактеріологічних, вірусологічних).
7. Оволодіти методами зберігання речових доказів.
8. Ознайомитися з способами знищення та знезараження трупів і трупних залишків.
9. Навчитися складати супровідні для направлення патматеріалу для додаткових досліджень (гістологічних, хіміко-токсикологічних, бактеріологічних, вірусологічних).
10. Навчитися правильно формулювати висновок про причину загибелі тварини та складати протокол патолого-анатомічного розтину.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Борисевич Б. В. Патологічна анатомія тварин. Частина 1: Підручник. К.: Аграр Медіа Груп. 2020. 418 с.
2. Борисевич Б. В. Патологічна анатомія тварин. Частина 2: Підручник. К.: Аграр Медіа Груп. 2020. 449 с.
3. Сердюков Я. К. Судово-ветеринарна танатологія: навчальний посібник. Я. К. Сердюков, С. Є. Гаркуша, та ін.. К.: «ЦП «Компринт». 2017. 104 с.
4. Патологічна анатомія тварин. Підручник. Під заг. ред. М. К. Потоцького та П. П. Урбановича. К.: Ветінформ. 2008. 900 с.

5. Закон України „Про судову експертизу”.
6. Господарський кодекс України.
7. Кримінальний кодекс України.
8. Кримінально-процесуальний кодекс України.
9. Borysevich, B., Kruchynenko, O., & Peredera, O. (2024). Forensic veterinary examination of dog and cat corpses in cases of strangulation by hands. *Scientific Progress & Innovations*, 27 (2), 90–94.
10. Borysevich, B., Kruchynenko, O., & Peredera, O. (2024). On the issue of forensic examination of the corpses of dogs and cats killed as a result of falling from a height. *Scientific Progress & Innovations*, 27 (2), 111–116.
11. Borysevich, B., Kruchynenko, O., & Peredera, O. (2024). The problem of forensic veterinary examination of small animal corpses in cases of mechanical asphyxia. *Scientific Progress & Innovations*, 27 (1), 149–154.
12. Гаркуша С. Є., Кручиненко О. В., Передера О.О. Судово-ветеринарне дослідження за ураження собак, котів та інших тварин електричним струмом. *Scientific Progress & Innovations*. 2024. № 27 (2). С. 105–110.
13. Гаркуша С. Є., Кручиненко О. В., Передера О. О. Судово-ветеринарна експертиза загибелі собак та котів від випадків високих температур. *Scientific Progress & Innovations*. 2024. № 27 (2). С. 99–104.
14. Гаркуша С. Є., Кручиненко О. В., Передера О. О. Особливості судово-ветеринарної експертизи у випадках переохолодження та обмороження в собак і котів. *Scientific Progress & Innovations*. 2024. № 27 (2). С. 138–142.